

TÁRSADALMI INNOVÁCIÓVAL A VIDÉK FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSÉÉRT⁴

G. Fekete Éva

kandidátus, tanszékvezető egyetemi tanár

Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézet

Összefoglaló

A kapitalista piacgazdaság kibontakozó ártalmait ellen fellépő környezeti és társadalmi mozgalmak törekvései a 90-es évektől a fenntartható fejlődés koncepcióban forrtak össze. A társadalmi igazságosság és a környezetvédelem szempontjait a gazdaság érdekeivel összebékíteni igyekvő ökológiai és szolidáris gazdaság elméletei is egymással kölcsönhatásba kerültek, egymást erősítik. Alternatív gazdasági modellek sorozata tűnt fel, melyek terepeit gyakorta a több mint 150 éve perifériorba került vidéki térségek alkotják. Az alternatív gazdasági modellekre a vidék megújítását célzó fejlesztési stratégiák épülnek. A vidék megújításához azonban nem elegendők csupán a műszaki – technológiai innovációk. Szükség van a társadalmi szereplők új együttműködéseire révén kialakított új termékekre, szolgáltatásokra, eljárásokra, nézetekre és társadalmi viszonyokra, azaz a társadalmi innovációra. A vidék társadalmi innovációi nem csupán a vidéki, de az urbánus társadalmak megújítására, valamint a gazdaságnak a társadalomba és a társadalomnak a természeti környezetbe való behelyezésére is hatnak. Ezt mutatják a vidék társadalmi innovációi közül kiragadott közösségi támogatottságú mezőgazdálkodás általános modelljei és fellelhető magyarországi példái is.

Kulcsszavak: fenntartható fejlődés, szolidáris gazdaság, társadalmi innováció, közösségi támogatottságú mezőgazdálkodás.

Bevezetés

Mára szakmai körökben is vitathatatlanul beigazolódott, hogy a kapitalista piacgazdaság két nagy vesztese a természeti környezet és a társadalom. A modernizáció mindkét területen látható sérüléseket okozott. A tőke érdekein nyugvó piac nem képes kezelni sem a megnövekedett légszennyezést, a vizek és a talaj természetben le nem bomló vegyi anyagokból származó szennyeződését, sem a növekvő társadalmi igazságtalanságok nyomán fellépő szegénységet, a társadalmi kirekesztődés bővülését. Sőt a profit maximalizálására törekvés erősíti ezeket az emberi életminőségre, a társadalom funkcióinak működésére, de valójában a gazdaság jövőbeni erőforrásaira is károsan ható folyamatokat. (Giddens, 1998; Cerin, 2006)

A vidék a modernizáció térbeni vesztesének tekinthető. A globális perifériák mellett a városok háttérővezeterei a perifériaképződés regionális tereit rajzolják ki.

⁴ A tanulmány összeállítását az OTKA K 112928 számú, „*Szolidáris és szociális gazdaság a poszt-szocialista perifériákon*” című pályázata támogatta.

A „vesztességet” jól mutatják a gazdasági teljesítmény, a jövedelmek, az életkörülmények mutatói és a népesség vidékről történő szinte folyamatos elvándorlása. A perifériákra jellemző, a más térségektől való lemaradást öngerjesztően erősítő lefele futó spirálból – pl. angol, francia, holland vidéki példák alapján – ki lehet kiszabadulni (Cloke, 2006; Woods, 2011), ám ez már a modernizációt követő posztmodern korszak jelensége. Ezen a ponton fonódik össze a vidék sorsa a környezetvédelemmel és a szolidáris gazdasággal, ill. a két irányt összefogó fenntartható fejlődés koncepcióval. Érdekes áttekintenünk, hogy hogyan történt ez az összekapcsolódás. Előbb a két irányzat, majd a fenntartható fejlődés és a vidékfejlesztés kapcsolódására, mindebben a társadalmi innováció szerepére mutatok rá. Végül egy aktuális, egyre nagyobb teret nyerő vidéki társadalmi innováció példájával illusztrálom a korábban elmondottakat.

A tőkés piacgazdaság működésének korrigálására törekvő ökológiai és társadalmi gondolkodás találkozása a fenntartható fejlődés koncepcióban

A szolidáris gazdaság és a környezetvédelem, bár egymással párhuzamosan bontakoztak ki, valójában egy töről származnak. Mindkettő a tőkés piacgazdaság „vadhajtásai”, a piac tökéletlen működése elleni védekezésként fogalmazódott meg. (Radikálisabb változataikban már nem csak korrekciókra, de a tőkés rendszert lecserélő alternatívák szerinti átalakításra törekszenek. (Gibson-Graham, 2006; Reintjas. 2003))

A gyáripar kialakulásával, a robbanásszerű technikai és technológiai fejlődéssel kibontakozó modernizáció a környezet és a társadalmi viszonyok területén vitathatatlan veszteségeket hozott magával. Erre reagálva, szinte egy időben – a XIX. század végén – élénkültek meg a környezetvédelmi és a szolidáris társadalmi mozgalmak.

A modern környezetvédelem első lépéseként az 1863-ban Nagy-Britanniában elfogadott környezetvédelmi törvényt és az akkortájt Angliában, majd az Egyesült Államokban létrejött „vissza a természetbe” mozgalmat értékelhetjük.⁵ (Láng, 2002) A XX. század elején megjelentek a modern kor első környezetvédelemhez köthető közgazdasági elemzései is. Így a tőkés piacgazdaság káros környezeti hatásaira, mint a piac működési zavarára hívta fel a figyelmet 1920-ban Pigou a „The Economics of Welfare” c. művében és a negatív externáliákat termelő tevékenységek megadóztatására, ezzel a külső költségek piaci árban történő megjelentetésére tett javaslatot (Pigou, 1920).

A környezetvédelmi mozgalmakban forradalminak is nevezhető fordulat a 20. század második felében következett be⁶. A 60-as években alakult, ma is jelentős környezetvédelmi szervezetek, mint pl. a Greenpeace vagy a Friends of the Earth (A Föld Barátai) hatására a környezetvédelem erőteljes, milliókat megmozgató társadalmi mozgalommá vált⁷, mely képes a közpolitikák, a közösségi és az egyéni cselekvések formálá-

⁵ Itt említhetjük Henry David Thoreau nevét, aki Walden című művében a saját vissza a természethez kísérletének tapasztalatairól írt és sikeresen lobbizott a Yosemite Nemzeti Park létrehozásáért, valamint és részt vett a ma is a Föld egyik legnagyobb környezetvédelmi civil szervezeteként értékelt Sierra Club 1892-es megalakításában. (Kline 2011)

⁶ Napjaink mozgalmait Rachel Louise Carson „Néma tavasz” című művének 1962-es megjelenésétől eredtetik. (Láng, 2002)

⁷ A környezetvédelemben rejlő mozgósító erőt jól jelzi pl. az 1970-ben az Egyesült Államokban elindított Föld napja rendezvény világméretűvé válása. (Kline, 2011)

sára. 1972-ben a Római Klub első jelentése⁸, az ENSZ által szervezett stockholmi Emberi Környezet Konferenciája⁹ és további, országokat átfogó programok vezettek el egyrészt a környezetvédelem intézményesedéséhez és a „zöld” társadalmi mozgalmak megerősödéséhez.

Új szemléletet hozott a környezetvédelemben a gazdasági szektor szerepének tudatosítása, a két érdek összeegyeztethetőségének koncepciója. Ezen alapul a közgondolkodásban az 1987-ben elfogadott Brundtland jelentés¹⁰ által elterjesztett fenntartható fejlődés gondolata. A jelentés nyomán ENSZ Közgyűlés 1989-ben úgy döntött, hogy 1992-re konferenciát szerveznek Rio de Janeiróba. A Rió-i Konferencia középpontjába is a gazdasági és környezeti szempontok és érdekek összehangolásának mikéntje került. (Riói, 1993)

A közgazdasági elméletekben Porter és van der Linde (1995, 1999) által jegyzett, a versenyképesség és a környezet védelme közötti összefüggésekre rávilágító elemzések alapozták meg ezt az új irányt. A gazdasági szektor környezetvédelemben játszott szerepe mellett hangsúlyozták a környezetvédelmi innovációknak a gazdasági fejlődés gerjesztésében játszott lehetséges szerepét. Ezzel rámutattak a két érdek összeegyeztethetőségére.

A 2012-es Rio+20 ENSZ Fenntartható Fejlődési Konferenciához köthető a fenntartható fejlődés fogalmának további elemmel, a társadalmi szempontokkal való bővítése és a minden szinten megvalósuló, gazdasági, társadalmi és környezeti szempontokat integráló és a közöttük lévő kölcsönhatásokra figyelemmel lévő mainstream fejlődés melletti állásfoglalás (Emas, 2015; Vidal, 2012).

A szolidáris társadalom mozgalmi is a XIX. században, a dinamikus növekedésnek indult tőkés gazdaság kedvezőtlen foglalkoztatási és kirekesztő hatásaira reagálva indultak a nyugati fejlett országokban.¹¹ A bérmunka általános elterjedésével az önfoglalkoztatás szinte teljesen megszűnt, a munkaerő kizsákmányolása számos formában (pl. gyerekmunka, munkaidő szabályozatlansága, elbocsátás körülményei) megjelent. (Roberts, 1992) A problémák tudatosításában és a megoldások forszírozásában az erősen szakszervezet-ellenes környezet ellenére is rohamosan terjedő és erősödő szakszervezetek váltak meghatározóvá.¹² A munkaerő-piaci konfliktusok mellett a meghatározó tőkés vállalkozások és a bankok által bizonyos területeken figyelmen kívül hagyott közösségi igények (oktatás, betegellátás, biztosítás, bérlakásépítés) kielégítése jelentett

⁸ A Daniel Meadows és munkatársai által összeállított és „A növekedés határai” címmel kiadott jelentés és az abban kidolgozott globális egyensúly koncepció, amely szerint sürgősen csökkenteni kell a népesség növekedését, korlátozni kell az ipari termelést és a meg nem újuló természeti erőforrások (pl. vízkészlet, nyersanyagok) felhasználását, felrázta a világ közvéleményét, szakmai és politikai vitákat gerjesztett. (Meadows, 2005)

⁹ Azóta az első környezetvédelmi világkonferenciára emlékezve, június 5-én ünnepeljük a Környezetvédelmi Világnapot.

¹⁰ Az ENSZ 1984-ben megalakult, Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök asszony által vezetett Környezet és Fejlődés Világbizottsága által „Közös jövőnk” címmel megjelentetett jelentés az ezredforduló után várható globális kihívások és az azokra adható válaszok összefoglalására vállalkozott. A kiadvány 27 nyelven, több millió példányban jelent meg. (Brundtland, 1988)

¹¹ A szolidáris gazdaságnak itt és most csak a nyugati fejlett országokban megfigyelhető térhódításának folyamatát követjük, nem elfelejtve, hogy a folyamat ma már minden kontinensen kibontakozott, sőt pl. a latin-amerikai országokban az európai és észak-amerikai országoknál nagyobb mértéket öltött.

¹² A nyolcórás munkanapért vívott nemzeti sztrájkok és a chicagói Haymarket téri lázadás vezetett a Május elsejei Nemzetközi Munkás Nap megalapításához 1886-ban, a Nemzetközi Nőnap szintén ebben az időben indult. (Laville, 2010)

társadalmi kihívást. A probléma feloldására alternatív gazdasági megoldások – jellemzően szövetkezeti keretek között – születtek.¹³ Az 1800-as évek végén munkás szövetkezetek, valamint társadalmi kezdeményezésként kölcsönös biztosító társaságok, oktatást elősegítő társadalmi összefogások jöttek létre. (Poirier –Kawano, 2010)

Az 1930-as Világválság a piac szabad mozgását abszolutizáló gazdasági gondolkodásban fordulópontot hozott. Elsőként az Amerikai Egyesült Államok politikai döntéshozói számára vált nyilvánvalóvá az állam piaci folyamatokba való bekapcsolódásának szükségessége. Teret engedtek az ezt megvalósítható keynesi gazdaságpolitikának. (Erdős, 1996) Az állami szerepvállalás mellett a válság a szövetkezetszervezés nagy hullámát indította el, beleértve a dolgozói és fogyasztói, a kölcsönös egészség- és életbiztosítást nyújtó önszolgáltató, valamint a mezőgazdasági szövetkezeteket is. A New Deal technikai segítségnyújtással támogatta a városi szövetkezeteket és hitelalapokat létesített a vidéki mezőgazdasági szövetkezetek számára. Egészen a második világháború végéig a keynesi politika működött. A kormányzat közmunka programokat és foglalkoztatási programokat finanszírozott, az ipar és a pénzügyi szektor szabályozását, a szociális programokat teljesen legitimnek és szükségszerűnek tekintették. (Patel, 2016)

A II. Világháborút követő gyors gazdasági növekedés és a hidegháború szakszervezeti és társadalmi mozgalom ellenes politikai időszaka a szolidáris gazdaságnak nem kedvezett, de ennek ellenére pl. Kanadában a mezőgazdasági és halászati szövetkezetek gyors terjedése volt megfigyelhető. (Poirier-Kawano, 2010)

Az 1960-as évek adtak új lendületet a szolidaritásra épülő társadalmi mozgalmaknak is. Az USA-ban a Kennedy elnök által az átlagpolgárok számára által megígért „jobb világ” reménye és a polgárjogi mozgalmak vezérelték a nagyvárosi szegénység ellenes és közösségi gazdaságfejlesztési programok beindulását. A szintén fellendülő nőmozgalmak a patriarchális viszonyok megszüntetését és egyenlő jogokat követeltek. A diákmozgalmak a diákok által formált új baloldalban szintén a polgári jogokért küzdöttek, valamint rendszer- és háborúellenes célok mellett álltak ki. (Laville, 2010)

A jóléti állam kiépülésével Nyugat-Európában és Kanadában a korai hatvanas évekre valósággá vált az egyetemes egészségügyi ellátás és szociális gondoskodás. Sorra indultak és terjedtek el különböző gazdasági, társadalmi és kulturális alternatív megoldások, mint pl. az öko-farmok, a kommunák, a lakásépítési szövetkezetek, a nonprofit szövetkezeti óvodák. A fogyasztói szövetkezetek újabb hulláma is kibontakozott a 60-as és 70-es években. (Poirier-Kawano, 2010)

Az 1970-es években a nyugati országok gazdasági erejét csökkentő olajválság a lefedetlen társadalmi szükségletek körét bővítette. Az olajválság idején az infláció és munkanélküliség együttes emelkedése, az újraelosztható források csökkenése a keynesi politika feladásához, a politika konzervatív, a szociális kiadásokat megszorító politika felemelkedéséhez vezetett. Az 1981-83-as recesszió csak tovább erősítette a jobbrafordulást. Az új politikát egy új ideológia kialakulása kísérte. A thatcherizmus a neoliberais szabad piacra, szabad kereskedelemre, az állam minimalizálására, a szociális jóléti programok meghúzására, privatizációra, deregulációra, szoros monetáris politikára, a szakszervezetek mellőzésére épült. (Hills, 1998)

¹³ 1897-ben Kanadában létrejött az első betéti és hitelszövetkezet. Az USA-ban a Robert Owen utópista szocialista közösségeinek létrehozása vezetett az első óvoda, kereskedelmi iskola, ingyenes könyvtár és közösségi támogatottságú iskola megalapításához. Az 1900-as évek elején itt is elindult a hitelszövetkezeti mozgalom és gyorsan terjedt. (Poirier – Kawano, 2010)

A különösen erőszakos kapitalista modell megerősödése és az ellene való tiltakozás a 80-as évek közepétől Nyugat-Európában és Kanadában alternatív gazdasági és társadalmi kezdeményezések sorát váltotta ki.¹⁴ Általánosan elterjedté váltak a társadalmi (szociális) gazdaság szervezetei, a gazdasági tevékenységet is végző alapítványok, egyesületek és a kimondottan gazdasági szerepkörrel bíró szövetkezetek és kölcsönös-ségen alapuló társaságok. A szociális gazdaság formálódása, majd a részvételen alapuló szomszédsági szolgáltatások, a méltányos kereskedelem, a mikro-hitelezés és a helyi pénzek /pénzhelyettesítők már egyértelműen a társadalmi szerepvállalás és a gazdaság összekapcsolódására, a társadalmi és a gazdasági érdekek összebékítésének a jóléti államon túlmutató, azt felváltó lehetséges útjainak keresésére utalnak. (Laville, 2010)

A 90-es évektől (időben és térben eltérő ütemben) tudatosul és terjed a gazdaság társadalomba való be- ill. visszaágyazását célul tűző szolidáris gazdaság fogalma és koncepciója.¹⁵ Ekkor indul a szolidáris gazdaság koncepció kiterjedtebb elméleti megalapozása is. Az elmélet előzményeinek a közösségi gazdaságfejlesztés, a szövetkezés, a non-profit szervezetek és önszervezés elméletei és gyakorlati tapasztalatai tekinthetők. Az elsősorban francia nyelven írt művek (Defourney, Laville, Guérin) alapján „a szolidáris gazdaságot a társadalmi szolidaritást előnyben részesítő gazdasági tevékenységek egész sora alkotja. A szereplők saját magukat mobilizálják és a gazdaság és a társadalom közötti szinergikus összekapcsolódás társadalmi hálózatokon keresztül lehetőséget teremt állampolgárok csoportjai számára autonómiájuk növelésére, a szolgáltatások használóinak a szolgáltatás tervezésébe és működtetésébe való bevonásával válik megfoghatóvá és az erőforrások különböző típusainak (piaci, nem piaci, nem pénzügyi) összevonásával hozzájárul a társadalmi kohézióhoz és a munkahelyteremtéshez. A szolidáris gazdasági megoldások újszerűsége a viszonyosság, a piac és az (állami) elosztás közötti, mikro gazdasági egységekben megvalósuló, fenntartható összekapcsolásban rejlik.” (Neamtan, 2002) A kulcselem a gazdasági és társadalmi tényezők közötti szoros kapcsolatok megértése. a piaci tevékenységek, az önkéntes erőfeszítések és a mozgalmi gyakorlatok közötti szoros kötődés. (Lewis – Swinney, 2007) 1995-96 tekinthető fordulópontnak a szociális és szolidáris gazdaság fejlett országokban történő elfogadásában. A két úttörő országban (Franciaországban és Kanadában) történtek ekkor a szektor létjogosultságának és gazdasági szerepének elismerését tükröző lépések.¹⁶ (Poirier-Kawano, 2010) A következő tíz év a szociális és szolidáris gazdaság globális térnyeréséről szólt. 1997-ben Limában rendezték meg az első „A szolidaritás globalizációja” ta-

¹⁴ Franciaországban a késő 80-as években REAS tevékenységei közvetlenül gazdasági alternatívák létrehozását célozták. Egy régi elhagyott gyárat alakítottak át irodává és egy étteremmé fiatal hátrányos helyzetű személyek képzésére. Zöld párti politikusokat és illúzióvesztett kommunistákat vagy szocialistákat vonzott egész Franciaországból. Hét-nyolc év múlva csődbe ment, de sok, még ma is aktív embert inspirált és egy ága Spanyolországban ma is létezik. (Poirier – Kawano, 2008)

¹⁵ Québec gyakorlati szakemberek 1993-tól használják a szolidáris gazdaság fogalmát, Kanada más részén 2002-03-tól, az USA-ban 2005-07-től. (Kawano, 2013)

¹⁶ 1995 októberében Franciaországban a Le Monde-ban jelent meg a „Felhívás szolidáris gazdaságra”. 1996-ban Kanadában (Québecben) először a történelemben a kormányzat, a vállalkozások és a szakszervezetek mellé teljes jogú partnereként meghívták a társadalmi és közösségi szervezeteket a jóléti állam válságából kiutat kereső partnerségbe. Itt az összes társadalmi partner elfogadta a társadalmi gazdaság prioritását a munkahelyteremtésben és a szegénység elleni küzdelemben. A szakszervezetek lemondtak a fizetésemelésről a kormányzatnak és a magántőkés szektornak a társadalmi gazdaság támogatásában való egyetértése fejében. Néhány nagy cég azt is vállalta, hogy néhány millió dollárt beadnak egy non-profit start-up-okat támogató vállalkozói tőkealapba. (A program koordinálására létrehozott intézmény és a támogatott társadalmi vállalkozások többsége ma is létezik.) (Poirier-Kawano, 2010)

lálkozót. (A legnagyobb delegációk Peruból és Québecből érkeztek.) A második találkozóra 2001-ben Québecben, a harmadikra 2005-ben Dakarbán került sor. Közben 2002-ben megalakult a szociális és szolidáris gazdaság világszervezete is, a RIPESS¹⁷.

Megtörtént a szociális és a szolidáris gazdaság fogalmi lehatárolása. Eszerint a szociális gazdaság a profitorientált első és a közsférához kapcsolódó második gazdaságot kiegészítő harmadik gazdaságként értelmezhető. Magába foglalja a szövetkezeteket, kölcsönösségi alapon működő társaságokat, egyesületeket és alapítványokat, valamint további, közösségileg szervezett és a profiton túlmutató célok érdekében tevékenykedő vállalkozásokat. Egyesek szerint a társadalmi gazdaság a kapitalizmus lényeges részének tekinthető, mely kritikus szerepet játszik a szegénység, a munkanélküliség, a társadalmi kirekesztés problémájának mérséklésében és nélküle a társadalom destabilizálna. Mások szerint a gazdasági rendszer alapvetőbb átalakulásának kiinduló köve és a szolidáris gazdaság irányába vezet. A szolidáris gazdaság az egész társadalmi és gazdasági rendszer megváltoztatására törekszik és a fejlődés különböző, a szolidáris gazdaság elvein nyugvó paradigmáit erősíti. (Kawano, 2013)

A szolidáris gazdaság koncepciója mára beépült a környezetvédelemből kiindult fenntartható fejlődés koncepcióba. Eszerint a polgárok bevonásán alapuló gazdaság demokratizálódásához helyi és globális szinten hozzájáruló termelő, elosztási és fogyasztási tevékenységeket magába foglaló szolidáris gazdaság a fenntartható fejlődés lehetséges útja. Különböző modellekben, az összes kontinensen beazonosítható. Nem a gazdaság egy szektora, inkább a többi gazdasági szektor kezdeményezéseit felölelő globális megközelítés. (Neamtan, 2002) A szolidáris gazdaságban a környezeti fenntarthatóság pedig mint a természet többi elemével és a jövő generációival való szolidaritás jelenik meg.

A két koncepció a mindennapi gyakorlatban is összekapcsolódik. Ma már az egyre terebélyesedő környezetvédelmi mozgalom a kormányzatok és az üzleti szféra hatáskörébe tartozó ügyek mellett a társadalmi szereplők tevékenységének közvetlen megújítására törekszik, áthatja a társadalom mindennapjait. Így pl. a hagyományosnak tekinthető ipari és agrár környezetszennyezési problémák kivédése és az újabb globális környezetvédelmi témák, mint pl. a klímaváltozás és genetikailag módosított élőlényekből készített élelmiszerek terjedése mellett a kiemelt témák közé tartozik például a társadalom szereplőinek közvetlen részvételét igénylő városi biciklizés és tömegközlekedés favorizálása az autókultúrával szemben, a hulladékok szelektálása és újrahasznosítása, valamint képződésének megelőzése a tudatos vásárlás segítségével, a háztartások energiahatékonyságának növelése is (Láng, 2003). Mindebből következően a környezetvédelem ügye is csak a társadalom bevonásával, arra épülő innovációval vihető tovább.

¹⁷ Réseau Intercontinental de Promotion de L'Économie Sociale Solidaire

A vidék fenntartható fejlődése és abban a társadalmi innováció szerepe

A fenntartható fejlődés koncepciója a vidéki térségeket új megvilágításba helyezi. Nem csupán azért, mert a vidéki közösségek ökológiai lábnyoma kedvezőbb, vagy mert a természeti erőforrások jelentős mértékben a vidékhez kapcsolódnak, de azért is, mert a vidéki közösségek értékrendjében még (bár egyre csökkenő mértékben) fellelhetők a természettel való együttélés és a szolidaritás tradicionális gyökerei (hulladékminimalizáló gazdálkodás, egymás kölcsönösségi alapon való kisegítése, másokra odafigyelés).

A vidékiséget meghatározó négy alaptulajdonság (G.Fekete, 2014) mindegyikének a fenntartható fejlődéshez való erős kötődése egyértelműen indokolja a vidékfejlesztés paradigmaváltását.

- (1) *A vidéki tér alacsony koncentráltága* (különösen a népsűrűséget és a beépítettséget tekintve) éppen a környezet túlterhelésének elkerülése érdekében megőrzendő és nem a fejlődés gátjának tekintendő. Ehhez a műszaki-technológiai innovációk meg is teremtették a feltételeket.
- (2) *A vidék természethez való közelsége* a természeti erőforrások megőrizve történő hasznosítására épülő fenntartható gazdasági modellben kétszeresen is felértékeli a vidék szerepét: a környezet védelmében, új erőforrások bevonásában és a már szennyezett területek „kisegítésében” is meghatározó felelősség és feladatok hárulnak rá.
- (3) *A centrumoktól való távolság* a fenntarthatóságban kiemelt szempontként kezelt szállításon és a szolidaritás alapját képező munkalehetőségeken keresztül is a helyi termékelőállítás és centrum-vidék kapcsolatok átértékelődését állítja előtérbe.
- (4) *A lassabb kulturális változások, megőrzött értékek* lehetőséget adnak a múlt, a tradíciók fejlődésbe való beemelésére, a fenntarthatóhoz közel álló tradicionális fejlődési modell értékeinek megerősítésére.

Mindezek alapján a fenntartható fejlődési koncepcióban a vidéki térségek számára a korábbtól eltérő jövőkép rajzolódik ki. Szakítva több mint száz év jellemző fejlesztési gondolkodásával, a vidék számára nem a városodás és városiasodás az egyetlen kívánatos út, hanem a vidék sajátosságait megőrző, alternatív életlehetőséget, komfortos, de a várositól eltérő életminőséget nyújtó rurális tér létrehozása. A fenntartható vidékstratégiák célrendszerében így megjelennek:

- a vidéki tér, mint alacsony koncentráltágú, alternatív élettér által kínált életminőség javítása,
- a környezeti erőforrások megőrizve történő hasznosításával a vidéken élők tisztaság megélhetésének biztosítása,
- a városi piacokkal való újszerű kapcsolatok, az elérhetőség (közlekedés, kommunikáció, anyagi és szellemi képesség, társadalmi nyitottság) javítása által kialakult és működő hálózatok építése,
- az identitást erősítő kulturális hagyományok, a környezetért és egymásért, a közösségért érzett felelősségen alapuló régről új értékrend alakítása.

A fenti célok mindegyike új termékek, szolgáltatások, eljárások és módszerek bevezetését, azaz a vidék innovációját feltételezi. Mivel a fenntartható fejlődésben a vidék útja nem a városiasodás, nem a modernizáció, hanem egy sajátos, a ruralitást megőrző, annak értékeit felerősítő és a várossal való kapcsolatokban is új irányokat kijelölő út, az innovációnak sem a pusztán modernizációt, az urbanus térségek fejlődésének utánzását

kell szolgálnia, hanem az erre az új útra való rátérés, a rurális és urbánus terek közötti, új játékszabályok mentén kirajzolódó kooperációban való helytállás erősítését. Ezek elérésében a polgárok részvételére alapozott fejlesztési stratégiák lehetnek sikeresek, melyek maguk is innovációnak számítanak, illetve a társadalom megújulását feltételezik. (Nemes-Fazekas, 2006; Szörényiné Kukorelli, 2015)

A külföldi és hazai jó gyakorlatok rávilágítanak, hogy a vidék innovációjában: (1) nincs recept, minden sikeresnek bizonyult megoldás egyedi; (2) nem tudományos műhelyekben, hanem a gyakorlatban, a helyszínen keletkeznek az új termékek, eljárások; (3) a társadalmi innovációk legalább olyan fontosak, mint a műszaki-technikai innovációk, (4) az innovációk terjedése szomszédsági (nem hierarchikus) kapcsolatokon keresztül történik. (G.Fekete 2001)

A vidék megújításában tehát sajátos helyet foglal el az új termékek, szolgáltatások, új eljárási módok kifejlesztésének társadalmi értékek által vezérelt, társadalmi szereplők által kezdeményezett és megvalósított, új társadalmi együttműködések generáló és a társadalom fejlődésére visszaható módjaként értelmezett társadalmi innováció.

A vidék lényegét megadó, fentebb vázolt sajátosságokból levezetve meghatározhatók a társadalmi innováció potenciális területei (a lehetséges társadalmi célok) a vidéki térségekben. (1.táblázat)

1. táblázat: A társadalmi innováció potenciális területei vidéki térségekben

<i>vidéki sajátosság</i>	<i>társadalmi cél</i>	<i>sajátos feladat</i>
alacsony koncentráció	depriváció csökkentése / szolgáltatások elérése területi és társadalmi integráció, befogadás	alternatív (kisléptékű) szolgáltatási módok bevezetése: oktatás, művelődés, egészségügy, szociális gondoskodás, kommunális szolgáltatások együttműködések és integrációk szervezése, belső hálózatok építése, horizontális közlekedés javítása
természetközelség	egészséges lakókörnyezet biztosítása a jövő generációinak is megélhetés biztosítása, önrendelkezés erősítése,	környezeti fenntarthatóság erősítése: természetvédelem, tájfenntartás, erdősítés, alternatív energiaforrások használata, hulladékkezelés, lakások felújítása, település-karbantartás helyi (természeti és kulturális) erőforrások hasznosítása: tájjellegű élelmiszertermelés, rekreációs lehetőségek bővítése, lakóingatlanok kijánlása
lassabb kulturális változások:	tudástársadalomhoz kapcsolódás elősegítése, innovációk befogadása identitás megőrzése, erőforrás-bővítés közvetlen részvétel elérése, kapacitásbővítés	tudáskészlet bővítése: helyi tudás, szak tudás, digitális írástudás fejlesztése (képzések) kulturális örökség őrzése, hagyományápolás: gyűjtés, bemutatás jó kormányzás: közösségek erősítése
centrumoktól való távolság	városi piacok elérése	város-vidék kapcsolatok erősítése: ingázás segítése, piacok elérése és szervezése, (fizikai, információs, társadalmi) hálózatok építése, jelenlét és reprezentáció a városi, térségi véleményformálásban és döntéshozásban.

Forrás: saját szerkesztés

A legjobb példák integrált megközelítésűek, de általában ezen belül is kiragadható egy fő motívum. Így vannak a gazdaságra, a szolgáltatások elérhetőségére és az épített környezetre fókuszáló kezdeményezések. Az elválasztás sokszor esetleges, hiszen egy társadalmi innovációs projekt annál hatásosabb, minél több társadalmi célt szolgál, ill. ha ki tudja használni a szinergiát.

- *Helyi erőforrásokra alapozott megélhetést segítő kezdeményezések:* Önellátó falu (Túristvándi¹⁸, Belecska)¹⁹, Községi támogatású mezőgazdálkodás (USA-Wisconsin)²⁰, Községi erdészet (Nagy-Britannia)²¹, Vidéki termékek városi boltja (Portugália)²², Mezőgazdasági termékek értékesítése (Írország)²³, Munkanélküli nőket foglalkoztató textilipari szövetkezet (Spanyolország)²⁴ Biogazdálkodás (Herádszentandrás)²⁵.
- *Szociális szolgáltatások:* Szociális bolthálózat (Franciaország)²⁶, Faluétterem (Belgium)²⁷, Szolgáltatás-jegyrendszer (Belgium)²⁸, Községi játszó-csoportok (Nagy-Britannia)²⁹, (nem vidéki: Senior Mentor Program (Budapest)³⁰).
- *Környezetérzékeny infrastruktúrát javító szolgáltatások:* Községi közlekedés (Nagy-Britannia)³¹, Hulladékgyűjtés és újrahasznosítás (India)³², Alternatív energiaforrások hasznosítása (Németország)³³, Tájdoktorok és útdoktorok (Antwerpen)³⁴.

A községi támogatottságú mezőgazdálkodás, mint társadalmi innováció

¹⁸ Rácz Katalin (2013) Önellátó és önfenntartó falutípusok a nemzetközi és hazai gyakorlatban. (előadás) „Önfenntartó Falu - Fenntartható Vidék” Jó gyakorlatok és modellek a Kárpát-medencében c. Konferencia Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest 2013. október 03.

¹⁹ Kabai Gergely–Németh Nándor (2011): Szociális gazdasági törekvések Belecskán. in: A helyi kezdeményezési gazdaságfejlesztési programok vizsgálata. Esettanulmányok. (szerk.: Németh Nándor) MTA Közgazdaságtudományi Intézet Budapest, 17-54.

²⁰ G.Fekete Éva (2001): Innovációk a kistérségi fejlesztésekben. Együtt! De hogyan? MTA RKK, Miskolc-Pécs 85-87.

²¹ Slee, B. – Clark, G.M. – Snowdown, P. (1966): The Scope for Community Participation in Forest Management. Summary Report. Department of Agriculture, Department of Land Economy University of Aberdeen.

²² Rural Portugal Palace – a vidék termékeinek városi üzlete. LEADER + Gyakorlati Példák Európában Magyarországi LEADER Központ 2007. 18-19. http://ec.europa.eu/agriculture/rur/leaderplus/pdf/library/nnudocs/gp_hu.pdf

²³ INFO LEADER Nr. 59-3/98.

²⁴ LEADER Magazin 1999 Spring no.20.

²⁵ Varga Mariann (2013): Bioszentandrás. Esettanulmány (kézirat) Miskolci Egyetem, Miskolc

²⁶ Macfarlane, R. – Laville, J.-L. (1992): Developing Community Partnerships in Europe, New ways of meeting social needs in Europe. London: Directory of Social Change and Calouste Gulbenkian Foundation.

²⁷ Mathijssen, Carmen (2013): Cooperative social restaurants: An innovative instrument in the fight against poverty in the rural context. 4th CIRIEC Conference: Social economy on the move... at the crossroads of structural change and regulation. OCTOBER 24-26, 2013 Antwerp

²⁸ Peeters, A., 2006.: The Service Voucher in Belgium, IDEA Consult, Brussels

²⁹ Macfarlane, R. – Laville, J.-L. (1992): Developing Community Partnerships in Europe, New ways of meeting social needs in Europe. London: Directory of Social Change and Calouste Gulbenkian Foundation.

³⁰ Civil Vállalkozások Nonprofit kft. <http://www.civilvallalkozasok.hu>

³¹ Macfarlane, R. – Laville, J.-L. (1992): Developing Community Partnerships in Europe, New ways of meeting social needs in Europe. London: Directory of Social Change and Calouste Gulbenkian Foundation.

³² Dharmadhikary-Yadwadkar, Amita(2013): Can the cooperative be an appropriate model for urban waste collection and disposal in India? A case study of swach, Pune, India 4th CIRIEC Conference: Social economy on the move... at the crossroads of structural change and regulation. OCTOBER 24-26, 2013 Antwerp

³³ Lautermann, Christian (2013): Energy cooperatives as entrepreneurial actors of the energy transition. 4th CIRIEC Conference: Social economy on the move... at the crossroads of structural change and regulation. OCTOBER 24-26, 2013 Antwerp

³⁴ Dielis, Luc & Waegeman, Annick (2013): Social-business innovation in Antwerp: Innovation and market-oriented thinking in Antwerp's social economy. 4th CIRIEC Conference: Social economy on the move... at the crossroads of structural change and regulation. OCTOBER 24-26, 2013 Antwerp

A közösségi támogatottságú mezőgazdálkodás az ökológiai gazdálkodás egy speciális, új társadalmi viszonyokat is generáló formában való megvalósulása.

Gyökerei Európában a 60-as évekig vezethetők vissza, amikor is az élelmiszerellátás hiányainak pótlására a nők szomszédsági csoportjai a helyi gazdákkal közös termelő-fogyasztó együttműködések kialakítását ösztönözték. Svájcban 1978-ban alakultak meg az első közösség által támogatott, az ökológiai termelésre fókuszáló mezőgazdasági csoportok. Az ökológiai és a közösségi szempontokat egyaránt magas szinten figyelembe vevő, részletesen kidolgozott svájci minta 1984-ben érkezett meg az Amerikai Egyesült Államokba³⁵. A biztonságos élelmiszer iránti fokozott igényeknek és az iparszerű mezőgazdaságból felszabaduló és elhelyezkedni nem tudó munkaerő rendelkezésre állásának köszönhetően hamarosan meg is erősödött, a kormányzati és szakmai támogatásoknak is köszönhetően széles körben elterjedté vált. Mindkét társadalmi probléma megoldására a mezőgazdasági élelmiszert termelők és fogyasztók közvetlen kapcsolódása látszott jó megoldásnak. (Adam, 2006)

A közösségi mezőgazdaság különböző modelljei Nyugat-Európa egyes részeire amerikai közvetítéssel – az ottani intézményes szabályozás tapasztalataival együtt – érkeztek vissza.

Ma körülbelül 4000 közösség által támogatott mezőgazdasági csoport van a világon, összesen nagyjából másfél millió taggal (Adam, 2006).

A koncepció lényege, hogy:

1. A termelőket és a fogyasztókat egy közösségi jellegű szervezetben fogja össze és ezzel megváltoztatja a két csoport hagyományos kapcsolatát (alternatív piacgazdaság). A farmerek és a „kerttagok” megosztják az éves termést és a gazdaságos földhasználat alakításának felelősségét: a fogyasztók készek közvetlen támogatást nyújtani a számukra megfelelő minőségű, mennyiségű és árú élelmiszerek ellátóinak, a termelők pedig készek képességeik szerint a legjobb minőségű és mennyiségű élelmiszereket a fogyasztók számára elfogadható áron előállítani és elosztani.
2. Garanciát biztosít a természeti erőforrások megőrzésére a jövő generációja számára, többségében ún. organikus mezőgazdálkodást folytatnak.

Ezen belül számos variáció létezik: a közösségi támogatás megjelenhet a föld kedvezményes bérbeadásában, esetleg a helyi önkormányzat részéről térítés nélküli átengedésében, a közvetlen vásárlói támogatás pedig az élelmiszerelőállítás költségeihez „részvényként” vagy részletfizetés-szerűen megoldott, írásos vagy szóbeli megegyezésen alapuló, a farmernek közvetlenül átadott hozzájárulás formájában történik.

Alapelvei:

1. Partnerség: a termelő és a vásárló közötti kölcsönös, a minden szezonban megtermelt élelmiszer előállításáról és vásárlásáról való egyetértés jellemzi.
2. Lokalitas: a helyi cserét támogatja, a gazdaság újralokalizálásához való hozzájárulás része.
3. Szolidaritás: a szereplők megosztják az egészséges élelmiszer előállításának kockázatait és az előnyeit, valamint az ár méltányos, lehetővé teszi a termelő és családja megélhetését.
4. Termelő / fogyasztó együttese: személyes kapcsolaton és bizalmon alapul, mentes minden hierarchiától és alárendeltségtől. (URGENCI, 2013)

³⁵ A közösségi támogatottságú mezőgazdálkodás koncepcióját Jan Vander Tuin vitte be az USA vidékfejlesztési gyakorlatába.

A rendszer működésének lényege: a szezon elején a farmer felvázolja az éves költségvetést, benne: a család és a munkások fenntartásának költségeit, a földterület biztosításának költségeit, a talajerő utánpótlásának költségeit (pl. komposztálás), a szerszámok, eszközök és egyéb szükséges dolgok költségeit. A tagok ezt elfogadják és vállalják a teljes költségvetés rájuk eső részének befizetését. Az ekkor befizetett pénz szolgál a vetőmag és egyéb költségek fedezetére. (Derzsényi-Réthy, 2013)

A rendszer előnyöket biztosít a termelők, a fogyasztók és a közösség számára egyaránt: A termelő már a munkálatok elkezdése előtt tisztában lehet a közösség, mint fogyasztó piac igényeivel, a vetéstervet e szerint alakíthatja, értékesítési biztonsághoz jut, megosztja a kockázatot és pénzhez jut a szezon elején, nem szorul hitelre a termés betakarításáig. A fogyasztó befolyásolhatja a termelőt, hogy milyen féle terméket állítson elő és azt mennyiért, jó minőségű és olcsó áruhoz jut, tulajdonosi érzéssel rendelkezik, az aratás társadalmi eseménye jó lehetőséget ad a kikapcsolódásra, mások megismerésére, barátok szerzésére, jó érzéssel tölti el a tudat, hogy környezetkímélő módon jutott a szükséges élelmiszerhez. A közösséget erősíti a termelő és a fogyasztó közötti tudatos egyetértés alakul ki, a mezőgazdasági termelők gondjainak közismertté válása következtében növekvő közösségen belüli szolidaritás, a jövő generáció számára megőrzött környezet, az aratás speciális, esetleg idegeneket is vonzó színpontja (turizmus).

Nem szorul különösebb bizonyításra, hogy a modell egyaránt illeszkedik a fenntartható környezeti fejlődési és a szolidáris gazdaság koncepciójába. Határozottan ökológiai szemlélettel gazdálkodnak, alapjuk a gazda és a tagok közötti bizalmi, partneri viszony és zeke mellett támogatják a helyi kisközösségek kialakulását, erősítik a lokális gazdaságot, és segítik a vidéki térség fennmaradását.

Az utóbbi néhány évben egyre több magyar példát is találni. 2014-ben három fiatal kutató készített egy áttekintést az akkor látható tíz magyarországi közösségi támogatottságú mezőgazdálkodókról (Dezsény-Réthy-Balázs, 2014). (2.táblázat) Eszerint a relatíve új (2010 után alakult) gazdaságokat az ökológiai termelés, átlagban 38 fős tagság (részesedők) jellemezte. Több féle modellt követtek, a legtöbb eset a termelő által vezetett, részesedéssel kapcsolódott. A részes-modellben a tagok időszakonként, valójában nem az átvett termékért, hanem megállapodásban rögzített tagsági díjat fizettek, a heti dobozok összeállításában az egyéni kívánságok figyelembevételére nem, vagy alig volt lehetőség. A zöldségdobozos modellben a termelő és a fogyasztó között nincs aláírt megállapodás, a dobozok tartalmának összeállításában az egyéni kívánságokat figyelembe veszik és más csatornákon is értékesítenek.

2.táblázat: Közösségi támogatottságú mezőgazdálkodók (CSA) Magyarországon (2014)

Szervezet neve	indulás éve	típus	menedzsmet	termőterület (ha)	Átadás helye	szállítási távolság (km)	részesek száma
Évkerék Ökotanya	2011	részes modell	termelő	7	Szeged	38	50
Biokert	2011	részes modell	termelő	5	Göd, Pomáz Budapest	19	60
Szeles Kert	2011	dobozrendszer	közösség-termelő partnerség	7	Miskolc	47	26
Három Kaptár	2011	részes modell	termelő	1,5	Vác, Sztendre Budapest	16	80
Naspolya Farm	2012	dobozrendszer	közösség-termelő partnerség	4	Budapest	53	25-30
Öko-társulás	2010	részes modell	NGO	4	Budapest	100	60
Privát Le-csó	2012	részes modell	NGO	1,5	Budapest	75	25-35
Organikus Ökosziget	2013	?	termelő	1,25	Budapest	40	20
Czina-Payr Farm	2013	?	termelő	0,2	Mosonmagyaróvár	12	5
Birs Közösség	2013	részes modell	közösség-termelő partnerség	3	Budapest	116	23

Forrás: Dezsény-Réthy-Balázs, 2014.

Következtetések

A perifériák, így a vidéki térségek fejlesztésével foglalkozók számára nem megke-reülhető a fenntartható fejlődés koncepcióba beépülő, a szociális gazdaságon túlmutató szolidáris gazdaság koncepciójának és gyakorlati törekvéseinek térhódítása. A verseny helyett az együttműködést a fókuszba állító gazdasági modell kedvező lehet a természeti erőforrásokkal rendelkező, bár jelenleg szegényebb vidéki térségek számára, ám ezekben a társadalom sérültsége (torzult korstruktúrája, a népesség alacsony iskolai végzettsége, zárt hálózatok) miatt az együttműködés és a kezdeményezés feltételei rendszerint hiányoznak. A fenntartható fejlődést segítő és ugyanakkor a társadalmat az alternatív gazdaság működtetésére képessé tevő innovációk egyre szélesebb köre ismert, hazai viszonylatban mégis csak ezek lassú terjedésével találkozunk. A gyenge megújuló képesség mögött makro-, regionális és helyi okok egyaránt meghúzódnak. A felvillantott példák tanulsága szerint a vidéki térségek innováció-képességének növeléséhez (1) szakemberekkel megtámogatott erős, világlátott vidéki közösségek szükségese-k, (2) a szomszédos hálózatok fejlesztése kiemelt jelentőséggel bír, (3) a társadalmi innovációk és a társadalmi vállalkozások prioritást kell, hogy élvezzenek.

Hivatkozott irodalom:

- Adam, K.L. (2006): *Community Supported Agriculture*. ATTRA-NCAT www.attra.ncat.org
- Brundtland G.H. (1988): *Közös jövőnk*. Mezőgazdasági Kiadó, Budapest.
- Cerin, P. (2006). Bringing economic opportunity into line with environmental influence: A Discussion on the Coase theorem and the Porter and van der Linde hypothesis. *Ecological Economics*, 209-225.
- Cloke, P. – Marsden T. – Mooney P. H. (eds) (2006): *The handbook of rural studies*. SAGE, London.
- Dezsény, Z. – Réthy, K. – Balázs, B. (2014): Alternative Development on the Organic Sector Horizon - Community Supported Agriculture in Hungary (poster presentation) 18. IFOAM World Organic Congress 13-15 October 2014 İstanbul.
- Dezsény, Z. – Réthy, K. (2013): *Közösség Által Támogatott Mezőgazdaság - Útmutató gazdálkodóknak a rövid élelmiszerláncokról és a termelői-fogyasztói közösségek létrehozásáról*. Ökológiai Mezőgazdasági Kutatóintézet, Budapest.
- Emas, R. (2015): *Successes and Shortcomings in the Implementation of National Sustainable Development Strategies: From the Greening of Governance to the Governance of Greening*. FIU Electronic Theses and Dissertations. Paper 2197. <http://digitalcommons.fiu.edu/etd/2197>
- Erdős T. (1996): A keynesi elméleti rendszer és a válságkezelés. In: *Akik nyomot hagytak a 20. századon. Eszmetörténeti előadások. I.* Napvilág Kiadó, Budapest, pp. 105-170.
- G Fekete É. (2014): Cross-community Cooperation in Post-socialist Hungarian Rural Space, In: *Rural Cooperation in Europe* (ed.: Kasabov, E.) Palgrave, Basingstoke / New York, pp. 68-100.
- G.Fekete É. (2001): Innovációk a kistérségi fejlesztésben. *Tér és Társadalom* 15. 3-4. pp. 39-53.
- Gibson-Graham, J.K: (2006): *The End of Capitalism (As We Knew It)*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Giddens, A. (1998): *The third way*. Polity Press, Cambridge.
- Hills, J. (1998): *Thatcherism, New Labour and the Welfare State*. CASEpaper 13. London School of Economics, London.
- Kawano, E. (2013): Social Solidarity Economy: Toward Convergence across Continental Divides. *News and Views UNRISD*
- Kline, B. (2011): *First Along the River: A Brief History of the U.S. Environmental Movement*. 4th edition Rowman and Littlefield Publishers Inc., Lanham – New York – Toronto – Plymouth (UK).
- Láng I. (2002): Környezetvédelem, fenntartható fejlődés. *Mindentudás Egyeteme* – 9. előadás – 2002. november 11. www.mindentudas.hu
- Láng I. (2003): *A fenntartható fejlődés Johannesburg után*. Agroinform Kiadó, Budapest.
- Laville, J.L. (2010): The Solidarity Economy: An International Movement. *RCCS Annual Review* (online) 2. <http://rccsar.revues.org/202>
- Lewis, M. – Swinney, D. (2007): Social economy and solidarity economy: Transformative concepts for unprecedented times. In: *Solidarity economy: built*

- ding alternatives for people and planet.* (eds.: Jenna Allard, Carl Davidson and Julie Matthaei). Changemaker Publications, Chicago.
- Meadows, D. et al (2005): *A növekedés határai harminc év múltán.* Kossuth Kiadó, Budapest
- Miller, E. (2007): "*Other Economies Are Possible!*": *Building a Solidarity Economy* GEO Collective <http://www.geo.coop/node/35>
- Neamtan, N. (2002): *The Social and Solidarity Economy: towards an 'Alternative' Globalisation.* (background paper) Langara College, Vancouver June 14-16.
- Nemes, G. – Fazekas, Zs. (2006): The road to a new European rural development paradigm. *Studies in Agricultural Economics* 104. pp. 5-18.
- Patel, K.K. (2016): *The New Deal: A Global History.* Princeton University Press, Princeton (New Jersey) / Oxfordshire.
- Pigou, A. (1920). *The Economics of welfare.* Macmillan. London.
- Poirier, Y. – Kawano, E. (2008): *Solidarity Economy in North America – A history.* ALOE and RIPPSS North America <https://ripessna.wordpress.com>
- Porter, M. E. – van der Linde, C. (1995): Toward a new conception of the environment-competitiveness relationship. *Journal of Economic Perspectives*, pp. 97-118.
- Porter, M. E. – van der Linde, C. (1999). Green and competitive: Ending the stalemate. *Journal of Business Administration and Politics*, pp. 215-230.
- Reintjas, C. (2003): *What is a Solidarity Economy?* Life After Capitalism. Talks, World Social Forum III, Porto Alegre, Brazil, 2003, www.zmag.org/carolase.htm
- Riói 1993: *Riói Nyilatkozat a környezetről és fejlődésről* Fizikai Szemle 1993/4. p. 123-124.
- Roberts, M (1992): *Az ipari forradalom és a liberalizmus kora.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Szörényiné Kukorelli I. (2015): Vidéki térségeink innovációt befogadó képessége – Egy kutatás tapasztalatai. Innovation-absorption capacity of the rural regions of Hungary – findings of a research. *Tér és Társadalom* 29. évf., 1. szám, pp. 97-115.
- URGENCI (2013): *European Handbook on Community Supported Agriculture* Sharing experiences. Published by Community Supported Agriculture for Europe project Vienna, June 2013
- Vidal, J. (2012): Rio+20: Earth summit dawns with stormier clouds than in 1992 *The Guardian* Tuesday 19 June 2012
- Woods, M. (2011): *Rural* (Key Ideas in Geography). Oxon/ New York, Routledge.

VÁLLALKOZÁSFINANSZÍROZÁS 2014-2020 KÖZÖTT, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A JAPÁN BEFEKTETÉSÖSZTÖNZÉSI TEVÉKENYSÉGRE

Győrffy Ildikó, Roncz Judit

PhD, adjunktus; doktorjelölt

Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Vezetéstudományi Intézet;
Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Világ- és Regionális Gazdaságtan In-
tézet

Összefoglaló

2014 és 2020 között az uniós források elosztásában döntő hangsúlyt kap a gazdaságfejlesztés, ezen belül a vállalkozások támogatása. Ez a cél az előző költségvetési időszakban is kiemelt prioritással bírt, hiszen a kis- és középvállalkozások jelentős részt vállalnak a gazdaság teljesítményéből, támogatásuk a gazdaságfejlesztés egyik kulcstényezője. Jelen tanulmányban rövid kitekintést adunk a vállalkozások számára elérhető uniós forrásokról, különös tekintettel a japán befektetők szerepéről.

Kulcsszó: gazdaságfejlesztés, befektetésösztönzés, uniós források, kkv, Japán.

Bevezetés

A fejlett iparral rendelkező országok gyakorlatához hasonlóan Magyarország kiemelt célterületként kezeli az üzleti infrastruktúra fejlesztését, a vállalkozások versenyképességének javítását, valamint a foglalkoztatás bővítését, amely prioritások mellett kiemelt terület a K+F tevékenység támogatása tudományos parkok megalapításával, illetve az együttműködés erősítése a vállalkozói szektor és a nemzetközi presztízzsel rendelkező egyetemek, innovációs központok között. A magyar gazdaság szereplőinek a világgazdasághoz való kötődését erősíteni elsősorban a Magyarországon letelepedett külföldi érdekeltségű vállalatok részére folytatott beszállítói tevékenység fejlesztésével és bővítésével lehetséges, így növekedési lehetőséget jelentenek a beszállítói integrátor programok.

Fenti prioritásokat szem előtt tartva a 2007-2013-as időszak gazdaságfejlesztési programjainak célkitűzései mentén jelentős támogatásban volt részük a hazai vállalatoknak és a Magyarországra települt külföldi leányvállalatoknak, amely tendencia a jelen tervezési időszakban is folytatódik. Felmérések szerint az elmúlt években erősödött a befektetők kötődése Magyarország irányába, amely leginkább a feldolgozóipari, a kereskedelmi és szolgáltatási szektor vállalkozásai körében jelentkezett. Az európai országokon kívül Japán Magyarország második legnagyobb befektetője, így a japán-magyar kapcsolatok erősítése érdekében fontos célkitűzés a japán vállalatok térségbe vonzása, melynek lehetőségeiről, eszközeiről jelen tanulmányban rövid kitekintést adunk.